

**Laudatio
d'Angela Y. Davis
com a doctora
honoris causa,**

per Linda G. Jones
i Tània Verge Mestre

Barcelona, 9 de març del 2021

**Universitat
Pompeu Fabra
*Barcelona***

Angela Y. Davis va néixer el 1944 a Birmingham, Alabama, en un moment en què regien les lleis de segregació de Jim Crow i el Ku Klux Klan (KKK) perpetrava un regnat del terror tal al barri on la professora Davis va créixer que, a causa del nombre de bombes terroristes que llançaven els *Klansmen*, la zona es va fer famosa amb el sobrenom del “Turó de la Dinamita”. El 1959 la professora Davis es va traslladar a Manhattan, on va assistir a una escola de secundària privada com a beneficiària d’un programa educatiu quàquer. Durant aquest període va estudiar el marxisme i es va unir a un grup juvenil vinculat al Partit Comunista. Se li va concedir posteriorment una beca a la Universitat Brandeis de Massachusetts i, a través de les seves experiències d’estudi a l’estranger, a la Sorbona i la Universitat de Frankfurt, la professora Davis va prendre consciència de les lluites d’alliberament d’altres pobles del món.

L’augment, durant la dècada de 1960, dels atacs terroristes de supremacistes blancs contra activistes negres va motivar el retorn de la professora Davis als Estats Units per continuar els seus estudis de doctorat a la Universitat de Califòrnia a San Diego, sota la direcció del filòsof alemany d’esquerres Herbert Marcuse. Al mateix temps, la seva participació en el Moviment pels Drets Civils contra el racisme i per la justícia econòmica i social va dur-la a unir-se al Comitè de Coordinació d’Estudiants No Violents (SNCC) i al Partit Pantera Negra (BPP). Les posicions masculinistes de l’SNCC i el BPP van fer que abandonés aquests grups i la van inspirar a desenvolupar un dels seus arguments més originals i potents: la lluita per la justícia de gènere no s’ha de sublimar a l’objectiu general de la justícia social. Després d’incorporar-se al club marxista Che-Lumumba del Partit Comunista al sud de Califòrnia, el qual militava contra la brutalitat policial i l’execució extrajudicial de persones negres, la professora Davis va aprofundir en la comprensió de la indissoluble connexió entre les lluites pels drets civils contra l’opressió racista de la població afroamericana i els moviments obrers internacionals comunistes contra el capitalisme i l’imperialisme.

L’explicació d’aquestes connexions ha estat un dels temes constants en els seus treballs acadèmics, tal com exposem en la primera part d’aquesta laudatio, i actuar sobre aquestes lluites ha estat un leitmotiv per a ella, tal com comentem en la segona part del nostre homenatge a la professora Davis.

L’alliberament ha de ser per a tothom

Una de les aportacions intel·lectuals més significatives de la professora Davis és la manera com ha integrat sistemàticament el gènere, la classe i la raça en les seves anàlisis acadèmiques. Ha estat una crítica formidable dels biaixos de gènere, racistes i de classe que històricament han ocultat la participació i les contribucions de les dones al marxisme, el comunisme, l’abolicionisme i altres moviments d’alliberament. La professora Davis va forjar un nou terreny amb el reconeixement de l’existència de múltiples feminismes que reflecteixen les diverses experiències de les dones negres i d’altres dones de color. En la mateixa línia, ha argumentat contundentment contra la falsa dicotomia que espera que les dones oprimides de color triïn entre la lluita per l’alliberament polític del col·lectiu i l’apoderament de les dones. Entre els mèrits de la professora Davis hi trobem la recuperació de les veus i l’agència de dones oblidades, com Mary Church Terrell, la qual va assenyalar els vincles entre l’esclavitud i el sistema d’arrendament de convictes.

Women, Race and Class, publicat el 1981, va ser innovador en l'anàlisi de com el llegat del racisme i la classe produïen profundes diferències entre les lluites feministes pel sufragi de les dones blanques d'elit i l'alliberament i les experiències, les lluites i els objectius de les dones negres, comunistes i obreres. El 1989 la professora Davis va publicar *Blues Legacies and Black Feminism*. Mentre que aquest llibre va posar en relleu les característiques particulars del feminisme negre tot demostrant com les llegendes del blues Ma Rainey, Bessie Smith i Billy Holiday van influir en el feminisme negre, *Women, Culture & Politics*, publicat el mateix any, va abordar el tema des d'una perspectiva comparada. La Dra. Davis va combinar anàlisis en profunditat de qüestions específiques com l'apoderament de les dones negres i l'impacte del racisme estructural sobre la salut i la integritat física de les dones afroamericanes amb una perspectiva global sobre la interconnexió de les lluites feministes internacionals de les dones a Sud-àfrica, Kenya i Egipte. Les seves idees sobre les manifestacions de la "igualtat deformada" del sistema d'esclavitud nord-americà van revelar que les dones esclaves negres eren sotmeses a la violència de gènere de ser violades i brutalitzades sexualment pels seus amos esclaus blancs, tot i ser tractades com els homes pel que fa a l'explotació econòmica i a l'opressió. Simultàniament, l'esclavitud va produir l'emasculació social, existencial i sovint física dels homes negres esclaus. La professora Davis va mostrar com el concepte de la "igualtat deformada" de les dones i dels homes negres esclavitzats va contribuir a la disrupció de les jerarquies "normatives" de gènere home-dona.

Les seves investigacions posteriors sobre l'abolició de les presons demostren, a més, que els règims repressius d'esclavitud i el que ella ha anomenat "complex industrial penitenciari" no es poden entendre completament, ni molt menys poden ser desmantellats, sense tenir en compte el gènere, la classe i la raça. El seu treball exposa les diverses formes, sovint contradictòries, de com és perpetuada la "deformada igualtat" de la població afroamericana i d'altres minories al complex industrial de la presó i al seu homòleg militar. Com passa amb el sistema d'esclavitud, les preses negres, d'altres minories o pobres són particularment vulnerables a les formes de violència i degradació de gènere i són molt més propenses a ser etiquetades com a mentalment inestables en comparació amb els presos homes. Tot i així, a *Abolition Democracy: Beyond Empire, Prisons, and Torture* (2005) trobem una altra observació significativa: "La igualtat de gènere a l'exèrcit es representa com la igualtat d'oportunitats per participar en tots els aspectes de la vida militar, inclosa la igualtat d'oportunitats per participar en la violència que abans s'assumia que era competència dels homes". D'aquí l'espectacle de dones soldades que, en lloc de desafiar l'estatu quo, van participar de bon grat en la tortura de presos a Abu Ghraib.

Com és sabut, els primers escrits d'Angela Davis sobre el sistema penitenciari nord-americà s'inspiren en el seu activisme pels presos polítics negres, com els Soledad Brothers, i en el seu propi empresonament per motius polítics, una experiència que va enregistrar per a la posteritat a les seves memòries, *If They Come in the Morning: Voices of Resistance*, publicat el 1971 mentre encara estava detinguda a la presó del comtat de Marin. Aquell mateix any va escriure "Political Prisoners, Prisons and Black Liberation", un manifest que documenta la consciència dels presos negres, xicans i porto-riquenys de ser essencialment *presos polítics* víctimitzats "per un ordre polític-econòmic opressiu" i dominat per una xarxa de mecanismes autoritaris que havien transformat les presons en autèntics "camps de concentració feixistes".

La professora Davis va descriure per primera vegada la genealogia que vincula directament el sistema penitenciari modern nord-americà amb el llegat de l'esclavitud a les se-

ves *Lectures on Liberation* i en el seu important assaig *From the Prison of Slavery to the Slavery of Prison: Frederick Douglas and the Convict Lease System*. Aquí va mostrar de manera convincent que, tot i que la Tretzena Esmena de la Constitució dels Estats Units va abolir l'esclavitud, simultàniament va obrir el camí a la seva continuïtat sota la disfressa de pràctiques legalitzades de "servitud involuntària", com ara el sistema d'arrendament de convictes, el peonatge i les quadrilles de presos encadenats. Aquestes institucions van redefinir i identificar la negritud amb la criminalitat i, en fer-ho, van introduir un sistema penal racista que priva desproporcionadament de les seves llibertats les persones afroamericanes i altres minories racialitzades. En una crítica devastadora, argumenta que, en termes purament econòmics, les condicions de presó eren en realitat pitjors que l'esclavitud. Mentre que els propietaris d'esclaus eren responsables de tot el col·lectiu de persones esclaves, incloses les criatures que no treballaven i la gent gran, els arrendataris només eren responsables dels condemnats. En conseqüència, la presó va abaratir les vides negres i les va fer prescindibles d'una manera no prevista per l'esclavitud, perquè això hauria estat econòmicament contraproductiu.

Si bé la professora Davis no va ser la primera intel·lectual a observar aquestes connexions –tot reconeixent les idees de D.E. Tobias, W.E.B. Dubois i Mary Church Terrell–, sí que va anar més enllà que els seus predecessors en exposar com "el sistema de justícia penal perpetua les nocions de criminalitat negra" i en interrogar "el paper estructural de l'expansió de la xarxa de centres penitenciaris i camps de treball per als condemnats a l'hora de construir i afirmar aquestes ideologies [racistes]". En el seu provocatiu i trencador llibre *Are Prisons Obsolete?* (2003), la Dra. Davis va investigar els paral·lelismes estructurals entre la propietat d'esclaus, el linxament i la segregació de Jim Crow practicats en els apartheids nord-americà i sud-africà, i va proposar que el "complex industrial de les presons" s'abolís juntament amb aquests altres avatars de tirania i explotació racista institucionalitzada. El seu llibre posterior, *Abolition Democracy*, explica els tres objectius de l'abolicionisme: l'abolició integral de l'esclavitud, l'abolició de la pena de mort i l'abolició de la presó, la qual, va proposar, hauria de ser substituïda per "la creació d'un conjunt d'institucions socials que resolguin els problemes socials que condueixen la gent a la via de la presó, tot contribuint així a fer que la presó esdevingui obsoleta".

Els escrits d'Angela Davis no només han aprofundit en la comprensió de les funcions econòmiques i polítiques estructurals subjacents a la criminalització de la població afroamericana i d'altres minories racialitzades als EUA. Com s'ha esmentat, ha adoptat de manera creixent una perspectiva global que destaca els paral·lelismes entre les experiències negres, llatines i nadius americanes de racisme sistèmic i opressió a què s'enfronten les poblacions minoritzades de tot el món, des de l'apartheid sud-africà fins a l'estatus de segona classe de les persones amb origen algerià a França. El 2016 va desenvolupar aquestes connexions globals amb la publicació de *Freedom is a Constant Struggle: Ferguson, Palestine and the Foundations of a Movement*, en la qual analitza com opera la nefasta tríada del racisme, l'opressió política i l'explotació econòmica en la guerra mundial contra el terrorisme. La professora Davis argumenta que la guerra va intensificar el racisme antimusulmà i antiàrab als Estats Units, a Europa, a Israel i en altres països del nord global, i es va convertir en un complex industrial de presons a nivell mundial amb unes tecnologies de violència racista que són cada vegada més indistingibles de la seva contrapart militar.

La llibertat com a esforç intel·lectual constant i una lluita social contínua

La professora Angela Y. Davis és mundialment coneguda pel seu compromís declarat com a acadèmica i com a activista-organitzadora dirigit a combatre totes les formes d'opressió. El coneixement acadèmic i el coneixement generat en la lluita activa pel canvi social han convergit en la vida de la professora Davis, sovint a un cost personal elevat. La seva afiliació comunista li va suposar la destitució com a docent a la Universitat de Califòrnia a Los Angeles el 1969, i el suport a l'alliberament dels Soledad Brothers, tres presos afroamericans (George Jackson, Fleeta Drumgo i John Clutchette) líders del moviment pels drets dels presos de Califòrnia falsament acusats d'haver assassinat un guàrdia, va resultar en el seu empresonament el 1970 sota falses acusacions de conspiració, assassinat i segrest. L'FBI va situar la professora Davis a la llista de les deu persones més buscades i la va qualificar d'"enemiga de l'Estat". Gràcies a la pressió local i internacional generada pel Free Angela Davis Movement, va ser absolta de tots els càrrecs el 1972. Malgrat aquests intents de disciplinar i silenciar la seva veu, la professora Davis ha estat a l'alçada d'una de les seves afirmacions més cèlebres i inspiradores: "No accepto les coses que no puc canviar; estic canviant les coses que no puc acceptar".

La seva lluita mundial pels drets humans abasta des del Moviment pels Drets Civils als Estats Units fins al moviment més contemporani Black Lives Matter; des de la participació en el moviment feminista negre de les dècades de 1960 i 1970 fins a la Marxa de les Dones a Washington el 2017; des de campanyes per alliberar presos polítics als EUA, a Turquia o a Espanya fins a campanyes per abolir la pena de mort; des de donar suport als moviments anticolonials fins a la condemna de l'apartheid i l'ocupació de Palestina; des d'alçar la veu contra les polítiques migratòries dels països occidentals causades per la xenofòbia fins a defensar el dret de les persones trans a autodeterminar la seva identitat de gènere. Com afirma la professora Davis, tots aquests moviments aparentment no relacionats s'han de solidaritzar els uns amb els altres per aconseguir l'alliberament col·lectiu.

El seu compromís social permanent es guia pel lema que el canvi social no succeeix simplement. Tal com ha assenyalat la professora Davis en els seus escrits i discursos, les formes legals de segregació racial no es van desestabilitzar a causa de l'epifania de polítics o jutges sobre la injustícia i la immoralitat que comportaven. Més aviat van caure per la presa de consciència col·lectiva de la gent normal de ser agents actius del canvi social, tot aprenent a adoptar una postura crítica envers les realitats socials que permet veure-les com a mal·leables. Això requereix el compromís d'utilitzar el coneixement d'una manera transformadora per fer del món un lloc millor. Segons les seves pròpies paraules, "el coneixement no existeix en una dimensió pròpia, sinó que pot ser actiu. Pot ser pràctic", és a dir, s'hi pot actuar.

Afortunadament, no tot el coneixement que és important es produeix a les universitats, com ens recorda constantment la professora Davis. No obstant això, l'acadèmia és un lloc estratègic clau per disputar políticament la injustícia. Les universitats no poden ser torres d'ivori, especialment en un context de regressió democràtica, de violació dels drets polítics i civils i de reacció contra les dones, contra les persones racialitzades, LGBTI, refugiades o migrades. La professora Davis reclama a les universitats que exposin l'alumnat a hàbits crítics de percepció, anàlisi i imaginació d'un món sense racisme, sexisme, classisme, xenofòbia, transfòbia, guerra, persecució política de la dissidència o violència contra les

dones en l'àmbit públic i privat. “Hem de parlar tant d'alliberar les ments com d'alliberar la societat”, com va afirmar brillantment.

Per exemple, com subratllen les seves contribucions acadèmiques sobre l'abolició de les presons o de la policia, imaginar un món que no es basa en institucions de violència i repressió per proporcionar seguretat ens porta a concebre un món on la salut física i mental de les comunitats desfavorides estiguin garantits. Dit d'una altra manera, per evitar perpetuar l'estatu quo les universitats han de contribuir a plantejar qüestions radicals –entenenent la radicalitat com l'exercici d'anar a les causes fonamentals– sobre l'organització de la societat en el seu conjunt. I, per a la professora Davis, el feminisme desenvolupa un paper crucial en aquest esforç intel·lectual. Per a ella, el feminisme ens encoratja a adoptar hàbits crítics envers les eines conceptuals que utilitzem per donar sentit al món. Ens convida a considerar el feminisme com una vacuna contra aquelles idees assentades que han considerat els grans líders masculins heroics com el motor de la història, contra l'oblit imposat sobre les contribucions de les dones tant al coneixement com a les lluites socials per un món millor. Tot i que el moviment feminista ha estat i és una font de múltiples plataformes socials per a la justícia arreu del món, el feminisme proporciona una valuosa metodologia per establir connexions, per evitar individualitzar els problemes i les solucions que deixen intactes les estructures de desigualtat. Concretament, el feminisme interseccional ens ajuda a evitar la compartimentació de la desigualtat i a qüestionar-nos com l'aspiració de reformar institucions que han estat històricament excloents i violentes per a les persones oprimides hauria de donar pas a l'aspiració de repensar i construir de nou aquestes institucions.

La professora Davis també ens recorda que els propis contorns de les institucions acadèmiques estan configurats per la raça i el gènere, inclosos els biaixos i els silencis, com ara l'absència de la raça i el gènere com a categories d'estudi legítimes. Per tal que les universitats puguin fer front a les injustícies urgents de les nostres democràcies mitjançant la capacitació de l'alumnat per implementar canvis en les seves comunitats i en la seva futura pràctica professional, cal revisar els plans d'estudis de manera que proporcionin coneixement sobre el racisme sistèmic i el sexisme, sobre els privilegis masculins i blancs, sobre l'eurocentrisme, i sobre com la injustícia econòmica sosté la injustícia racial i de gènere. Aquesta profunda transformació s'ha d'acompanyar de la creació d'un entorn acollidor als campus on prevalgui la igualtat racial i de gènere.

Per a algunes persones, l'activisme, d'una banda, i la docència i la recerca, de l'altra, són dues esferes separades. Tanmateix, aquesta divisió entre acadèmia i comunitat no és menys política que el compromís d'alliberar ments i societat en tots els àmbits en què participem com a estudiants, personal administratiu o professorat. Les aportacions acadèmiques i el treball activista de la professora Davis constitueixen un poderós llegat consistent a desmantellar la falsa dicotomia entre teoria i praxi; un llegat que continua inspirant-nos a moltes de nosaltres, tant dins com fora del món acadèmic.

